

Jákup Lindenskov ummælir:

Støðisrit um rúsdrekka

Út er komið Støðisrit um Rúsdrekka, sum Støðisráðið gáv út 1973 hevur latið úr hondum.

Vit finna í hesum riti margt og hvat um rúsdrekka vørðurskifti. Ritid er bytt sundur í nokkur hovudsýrtil, soleiðis at ein lættliga kann lesa um ávís ting fyrri seg, t.d. søgulgu tilgongdina, drekkiváran, alkoholsjúkur o.s.fr., um ein vil kanna okkurt særstakt úr hesum riti.

Ikki eiga vit stórvegis at samlaðum tilfari um spurningin og kunnu tí ikki siga annað enn at hetta var ikki bara hent tiltak, men gjørt er eitt gott arbeiði, tí hetta er evni, sum hevur stóran almennan áhuga og sum tí eigur at verða viðgjørt á ein tilfari hátt, at fólk flest fer kunneja um tvey ymsu fyrirbrigdini í hesum viðfangi.

Í søgulgu yvirfláningum verður m.a. sagt um fólkaatkvøðuna í 1907, at tvey flestu sum vóru fyrri at upphalda handlinum, hava sitð heima. Henda atkvøða gav sum kunnugt stóran meiráluta fyrri útsteingjan av bæði sølu og tilvirkan av rúsdrekka í Føroyum, nevnlaga 3.458 atkvøður fyrri útsteingjan og 130 fyrri sølu og tilvirkan, t.v.s. upphaldan av brennivínshandlinum. Atkvøðurett høvdu tá 7.374 fólk.

Nei, her má sigast, at tvey sum hava verið fyrri handli hava verið sera fá, meðan tvey sum vóru imóti hava verið nógv. Tey sum ikki fóru á val, munnu helst hava verið av teirri áskoðan, at best er at lata vera við at stemma, tí handilin var teimum meira líkagyltugur.

Tað hevur verið ein fólkaatkvøða í eini sókn síðani 1907 — burtursett frá fólkaatkvøðuni 1973 — tað var í Kvívíks sókn 4. november 1912: úrslitið broytti tó einki, av 213 sum atkvøðurett høvdu, vóru 154 á

vali. Fyri brennivínssølu vóru 13 (2 ógildugar) og imóti brennivínshandl 141 (7 ógildugar). T.v.s. at 72,3 pst. vóru á vali og fyrri útihsan vóru 66,2 pst., meðan 6,1 pst. vóru fyrri handli og tilvirkan. Í 1907 vóru tólini fyrri Kvívíks sókn ávika-víst 3 og 131, og í 1973 ávika-víst 63 ja og 71 nei, 223 høvdu atkvøðurett, 60,1 pst. vóru á vali, 28,22 ja og 31,8 pst. nei.

Sjálvsagt ber til at meta um hvat fólk hevur havt í kvitan, bæði ey, id hava givið atkvøðu og tvey, sum sølu heima. Men kann tað vera rætt at leggja teimum í munin, sum sølu heima, hvørja hugsan tvey hava, og kann tað vera rætt at siga, at tvey hava verið fyrri friari sølu? Neyvan.

Í 1932 varð adressa send lögtinginum frá 5.600 fólku við áheitan um at seta forboð fyrri innflytan av rúsdrekka. Henda adressa til tvingið gav sum grund at rúsdrekkaforboð varð vaksandi og at tollurin ikki minkaði um brúð. Løgtingið sendi adressuna til ummælis hjá felagsnevndini fyrri føroysku fráhaldsfelagnum, men tók felagsnevndin ikki støðu fyrri at seta forboð fyrri rúsdrekkaimportflyting — svarið var, at øder er sáviðt ingen som helst grund til at antage, at vi, bedre end andre samfund, har betingelser for at hæve den ren Forbudslov på det nu værende Tidspunkt, og derfor mener vi, at det er håbløst at indføre et Indførselsforbud mod Spiritus på nærværende Tid.

Í metingini um fólkaatkvøðuna 1973 sigur støðisritið m.a., at ein grund fyrri at so nógv atkvøðu nei er tann, at føroyingurin er illa royndur av einahandli gjøgnum tíðirnar. Moguliga

kann hetta vera grund hjá onkrum — og rætt er at Trygve Samuelson, lögtingsmaður, segði hetta vera eina av høvuðsgrundunum. Um hesin pástandurin er rættur, so vil eg halda, at pástandurin um at nógv søgdu nei, tí at tvey vildu seta politimeistarinn uppá pláss, er líka so rættur.

Tá eg lesi um hvørjar avleiðingar og hvørjar „svælgerðir“ rúsdrekkanjóting forir við ser, kann eg ikki lata vera við hugsa, at akademikarar at siga í sinum kompakta forsvari fyrri rúsdrekkanýtslu forir fram og „herliggere“ rúsdrekka sum nakkað, id má og eigur at vera. Hetta er jú ein hvørvisjon av rang. Men tað er helst sum ken di norsk biskupurin Monrad Nordervald tók til í prædiku síni í norska útvarpinum gamla árskvøld: „skal eg leia mær kunneika um musikk, so lari eg ikki til ein sum einki skil hevur fyrri tónleiki, men eg fari til hansara sum elskar musikk og fviir fyrri musikknum, tí tá veð eg, at eg fá alt at vita um musikk, sum vert er at vita.“

Sjálvandi, í einum samfelag har tvey sum „sláa tónan“ anna fyrri stóran part liva fyrri at rúsdrekka skal vera ein partur av tilverun, har verður ikki lætt at fáa eina rættuliga objektiva meting um rúsdrekka, id, sum alt doyandi og lemjandi, hevur nógvir ringar avleiðingar við ser.

Men vit, sum ikki vilja akseptera rúsdrekka sum ein neyðig an part av tilverun, men sigga tað sum eitt stórt mótus, verða sjálvandi mett sum óegnað til at úttrá okkum um hetta. Vit eru jú í stórt mót „músikalsk“ á hesum oki.

Okkara rúsdrekkaaløg fremur kvartaldrækkning, verður sagt. Nakað er nokk um tað. Men tað er væl eftirhondini líka so rætt at siga, at tann ólógliga solan í klubbnum eftirhondini hevur fót við ser, at vit nú hava stórt tal av „week-end dipsomanum“ — og hetta man ikki vera minni vandin og kann fáa ein álvarsamar avleiðingar sum kvartaldrækkningin, helst nógv fleiri.

Meðni eg hetta skrivi, hoyri eg í útvarpinum brot úr samroðu við fútan — lægið, politid hevur einki prógv um spiritussølu út úr klubbnum — teimum etablaraðu!! Ná, men tað er nú so nógv sum er lægið.

Vit eru so ymisk á máli um brúk av rúsdrekka.

Men er tað ikki so, at vit mala sum kettan um heitan greyt, hetta her at liva skynsamliga saman við rúsdrekka. Hvi ikki íganga, at einki hevur sum rúsanid evni týnt mannalivið, ger tað íðiliga og dagliga.

Fram móti fólkaatkvøðuni fingu vit prógv um, at nógv eru tvey, sum eru „samde“ við fráhaldsrásluna, hóast tað má sigast, at nógv var misskilt, og ser

liga nógv misskilt, tá talan er um at lóggeva á ein hátt, sum minsta skaðan kann volda við rúsdrekkaimportnum, sum vit nú einaferð ikki sleppa undan.

Men fólkaatkvøðan váttaði ikki, at Føroya fólk er imóti at rúsdrekka sleppur inn í landið, men er heldur samt við tað nevndarálitið, tvingið fekk í 1933 frá føroysku fráhaldsfelagnum (felagsnevndini):

„Under 22. Aug. d. A. har Formanden for Lagtingsudvalget vedr. Bestemmelser om Salg af Øl forelagt Fællesudvalget for den færøske Altholdsgenstander følgende Spørgsmaal:

- 1) Mener Fællesudvalget, at Forbud paa nuværende Tidspunkt bør eller kan gennemføres, og hvad Stilling har Udvalget taget til den i Lagtinget fremsatte Adresse?
- 2) Hvorledes er Udvalgets Anskuelse med Hensyn til Indførelse af eventuelt Spiritus-Monopol med meget begrænsede Udlæveringer under streng Kontrol?
- 3) Hvilken Vej havde Fællesudvalget tænkt var den mest farbare for at begrænse Misbrugen af Spiritus, og hvad kan der muligst gøres herfor under den nuværende Ædruelighedslov?

Hertil skal vi svare:

ad 1). Der er ikke for sket nogen Henvendelse til Fællesudvalget angaaende Forbudsadressen, men selvfølgelig har Udvalget holdt Møde og taget Stilling til et saa vigtigt Spørgsmaal, som et Spiritusforbud er, og Udvalget vedtog da entstemmig ikke officielt at foretage sig noget, men stillede forskellige Altholdsgenstander og deres Medlemmer frit. Vi er i Princippet Tilhængere af Forbud, fordi det er den eneste Maade, hvorpaa vi fuldstændig kan blive Drikkeriet kvæl, vel at mærke, hvis der blot er ringeste Mulighed for, at en saadan Lov kan overholdes. Erfaringen har imidlertid vist, at endnu har intet Land formaaet at gennemføre et blot nogenlunde effektivt Forbud.

I Finland og Amerika, som har rene Forbudslove, er Tilstanden den, at der efter alle Beregninger at domme uden større Vanskeligheder kan købes Drikkespirit i Byerne, til Trods for, at der ofres store Summer af det Offentlige, Finland ca. 350.000, Amerika 30 Millioner Kr. om Aaret, til Lovens Overholdelse; den offentlige Opposition vokser derfor ganske naturligt, og lykkes det ikke Myndighederne i højere Grad at begrænse Lovovertrædelserne, vil det sandsynligvis ende med, at Forbudsloven maa ændres.

Vi skal blot lige berøre, at Island og Norge for nogle faa Aar siden blev tvunget til at ændre deres Indførselsforbud imod Vins af Hensyn til deres Klippske-Export. Endelig skal vi paapege, at medens den danske Altholdsbegrænselse i en halv Menneskealder har sat en kraftig Agitation ind paa at raa frem til „Rent Land for Rusdrikkerne“, altsaa Forbud, saa er der i de sidste Par Aar sket en stærk Strømknæring, idet Forbudsagen er skudt i Baggrunden.

At denne knappe Oversigt vil man se, at den Fremgang for Forbudsiden, som Altholdstolkene havde ventet, da Finland og Amerika vedtog Forbudslove, ikke alene er udeblevet, men i Stedet for har vakt Betænkeligheder. Modstanden er ikke alene øget imod Forbudsiden, men ogsaa imod Altholdsbegrænselsen i sin Helhed.

Men det skal indrømmes, at selv om Forbudet nu er saaledes ændret Steder, behøver det derfor ikke at være paa samme Maade paa Færøerne. Vi har med vor isolerede Stilling maaske netop Betingelser for at undgaa de Skær, som de eksisterende Forbudslove er strandet paa andet Steds. Desværre maa vi ved nærmere Undersøgelse erkende, at saaledes er det ikke; altsindelig er Befolkningen paa Færøerne tilbøjelig til at undskyldes og dække over den Slags Forsælsel, man vil nedig bringe nogen i Forleghed, og Øvrigheden synes at dele Befolkningens Opfatelse heraf, ihvertfald er der vist ingen, der vil paastaa, at den har været særlig nidkær i at haandhave den nuværende Ædruelighedslov.

ad 2). At indføre Statsmonopol vil sikkert være at komme fra Dyren og i Haimen. Vor Ædruelighedslov har bragt Alkoholforbruget paa Færøerne længere ned end nogen anden Stats- eller privat Monopolhandel endnu har formaaet at præstere, og dette er vel det bedste Bevis, der kan føres for Lovens Gavnlighed.

Sverrig, der i mange Aar har haft et fastorganiseret Monopolsystem, først det saakaldte Gøteborgssystem, derefter det Bratske System, hvor Forbrugerne bliver forsynet med Kontrolborg, der skal medbringes, hver Gang der købes Spiritus, og Kvantommet indføres i denne Bog, Bogen bliver konfiskeret, hvis der bliver indkøbt mere end 4 Liter pr. Maaned; alligevel er det ikke lykkedes at komme længere ned end til 3 Liter ren Alkohol pr. Individ, medens vi paa Færøerne har 1,35 Liter; men det værste er, at de notoriske Drankere, hvis Kontrolborg er konfiskeret, alligevel er i Stand til at skaffe sig Spiritus udenom Monopolet, idet der foregaar en udstrakt Smugling langs Sverrigs Kyster.

Norge har ogsaa en Art Monopolhandel, men i 49 Købstæder er der Brændevinsforbud, kun 15 har de saakaldte Samlag, Forbruget er 1,81 L. ren Alkohol pr. Individ; men her gælder det samme som i Sverrig, at der foregaar en udstrakt Smugling langs Norges Kyster og Skærgaarde, og denne illegitime Handel maa naturligvis lægges til det øvrige Forbrug. Foruden disse to Lande er der flere andre Stæder, der har indført enten hel eller delvis Monopolhandel; for dem alle gælder det, hvor der findes tilgængelig Statistik efter 1923, at de uden Undtagelse har et højere Alkoholforbrug end vi har herhjemme. Der er derfor ingen som helst Sandsynlighed for, at Spiritusforbruget paa Færøerne vil kunne nedsettes ved Indførelse af Monopolhandel.

ad 3). Det forekommer os, at det, der har haft den største Indflydelse paa Ædrueligheden overalt i Verden, er den frivillige Altholdsbegrænselse, der igennem Oplysning og Organisation søger at paavirke, ophjælpe og sammenknytte de enkelte Mennesker, og faa dem frivilligt til at give Afkald paa de berusende Drikke, og som foruden den offentlige Agitation ved deres Exempel og deres Paavirken Mand og Mand imellem rækker dybere ned i Folkelivet end selve den bedste Ædruelighedslovgivning. En saadan Altholdsbegrænselse findes jo ogsaa paa Færøerne: der er ca. 1600 organiserede Altholdsfolk, paa enkelte Bygder staar indtil 100, af den voksne Befolkning i en saadan, men det er kun i et Faatal af de færreste Bygder, at Altholdsföreningerne er naaet hen til og blevet levedygtige, ikke fordi Interessen eller Fortiaelsen mangler, men fordi den nødvendige Hjælp til at begynde og til at holde Arbejdet vedlige er udeblevet; for os er der ingen Tvivl om,

Jákup Lindenskov

Úr Klaksvík

frættu vit frá flakavirknum hjá pf. Dávar í Gerðum mikudagin, at týsdagin avreiddi Dúgvuberg 9.000 pund, Sjóarmoy 6.300 pund, Tindur 6.200 pund og Elbjörg 4.000 pund.

Mikudagin avreiddi Elbjörg 4.700 pund. Úr Klaksvík frættist at allir bátarnir fóru út aftur mikukvøldið.

Føroya Skipara- og Navigatørfelag

heldur ársaðalfund á Hotel Hafnia mánakvøldið tann 28. januar kl. 20, við hesi dagsskrá:

1. Frágreiðing
2. Roknskapur
3. Nevndarval
4. Ymist

Tórshavn, tann 17. januar 1974.

NEVNDIN